

Samfundsfag C - Htx

Vejledning / Råd og vink

Kontoret for gymnasiale uddannelser 2012

Alle bestemmelser, der er bindende for undervisningen og prøverne i de gymnasiale uddannelser, findes i uddannelseslovene og de tilhørende bekendtgørelser, herunder læreplanerne. Denne Vejledning/Råd og vink indeholder forklarende kommentarer til nogle af disse bestemmelser, men indfører ikke nye bindende krav. Desuden gives eksempler på god praksis samt anbefalinger og inspiration, og den udgør dermed et af ministeriets bidrag til faglig og pædagogisk fornyelse.

Citater fra læreplanen er anført i kursiv.

Juli 2012 er denne vejledning ændret side 6 og 13. Ændringerne er skrevet med rødt.

Indhold

1. Identitet og formål.....	2
1.1. Identitet	2
1.2. Formål	2
2. Faglige mål og fagligt indhold	3
2.1. Faglige mål.....	3
2.2. Kernestof.....	5
2.3. Supplerende stof.....	8
3. Tilrettelæggelse	8
3.1. Didaktiske principper	8
3.2. Arbejdsformer	9
3.3. It	10
3.4. Samspil med andre fag.....	10
4. Evaluering	11
4.1. Løbende evaluering.....	11
4.2. Prøveform.....	12
4.3. Bedømmelseskriterier	15

1. Identitet og formål

1.1. Identitet

Samfundsfag beskæftiger sig med danske og internationale samfundsforhold og samspillet mellem teknologisk udvikling og samfundsudvikling. Faget giver på et virkelighedsnært grundlag viden om og forståelse af det moderne, globaliserede samfunds kompleksitet og dynamik ved at forbinde den aktuelle samfundsmæssige udvikling med sociologiske, økonomiske og politiske sammenhænge og bidrager dermed til at kvalificere egne standpunkter og handlemuligheder.

Fire forhold fra fagets identitet kan fremhæves.

For det første: Fagets genstandsområde er danske og internationale samfundsforhold, herunder samspillet mellem teknologisk udvikling og samfundsudvikling. Teknologisk udvikling påvirker den samfundsmæssige udvikling, og den samfundsmæssige udvikling påvirker den teknologiske udvikling. Teknologisk udvikling kan både skabe og løse samfundsmæssige problemer. Det nationale genstandsområde omfatter også det lokale.

For det andet: Faget er såvel empirisk som teoretisk funderet. Dette er samtidig et signal om, at teoretisk stof kun sjældent bør stå alene, men netop bør knyttes til empirisk materiale. Fremhævelsen af det empiriske medvirker til, at faget ikke kommer til at fremstå som et spekulativt fag. Modsat bør der altid etableres en forbindelse mellem det empiriske og relevante begreber og teorier. Netop ved at etablere sammenhænge mellem det empiriske og teoretiske kan undervisningen bidrage til indlæring af metodiske færdigheder og dermed honorere de faglige mål.

For det tredje: Samfundsfag er også et holdningsfag, men standpunkter bør altid kvalificeres på et fagligt grundlag.

Og for det fjerde: Samfundsfag er et undersøgende og nysgerrigt fag. I faget læses om samfundsforhold, men centralt står desuden de aktivt opsøgende og udadvendte elementer – samfundsforhold er ikke udelukkende noget der læses om, men også noget der undersøges.

1.2. Formål

Samfundsfag C skal fremme elevernes lyst og evne til at forholde sig til og deltage i den demokratiske debat og gennem undervisningens indhold og arbejdsformer engagere dem i forhold af betydning for demokratiet og samfundsudviklingen. Endvidere skal undervisningen fremme elevernes selvstændighed til at kunne tage stilling til samfundsmæssige problemstillinger på et fagligt kvalificeret niveau. Undervisningen skal give viden og forståelse af danske og internationale samfundsforhold og den dynamik, herunder den teknologiske udvikling, der har indflydelse på udviklingen i det moderne samfund. Elevernes studiekompetence skal udvikles ved anvendelse af viden, begreber og metoder fra de samfundsvidenskabelige discipliner på virkelighedsnære problemstillinger.

Samfundsfag bidrager også til at opfylde de mål, som er anført i Lov om uddannelsen til højere teknisk eksamen (htx), og som yderligere er udfoldet i htx-bekendtgørelsen. Det gælder både det studieforberedende som at anvende forskellige arbejdsformer, selvstændighed, samarbejde og sans for at opsøge viden og det almindelige så som personlig myndighed, forholde sig reflekterende og ansvarligt til sin omverden (medmennesker, natur og samfund), egen udvikling og kritisk sans. Endvidere skal eleverne gennem uddannelsen opnå forudsætninger for aktiv medvirken i et demokratisk samfund, herunder forståelse for mulighederne for individuelt og i fællesskab at bidrage til udvikling og forandring samt forståelse af såvel det nære og som det europæiske og globale perspektiv.

2. Faglige mål og fagligt indhold

De faglige mål angiver det eleven skal kunne ved undervisningens afslutning, mens kernestoffet angiver det eleven skal vide. Hverken mål eller elementer af kernestof må opfattes isoleret, men skal ses i sammenhæng med hinanden og med det supplerende stof. Det centrale er: Eleverne skal kunne anvende viden om samfundsfaglige metoder, begreber og sammenhænge til at redegøre for/undersøge/diskutere aktuelle og konkrete problemstillinger og udviklingstendenser. De aktuelle og konkrete problemstillinger – det empiriske stof – vil typisk være at finde i det supplerende stof.

De faglige mål bør også læses i sammenhæng. Det normale vil være, at der i et forløb parallelt arbejdes med flere faglige mål. I forbindelse med planlægningen af undervisningsforløb bør eleverne informeres om hvilke faglige mål, der er de centrale. Det betyder også, at der kun undtagelsesvist vil være en én-til-én relation mellem et fagligt mål og et bestemt kernestof. En konsekvens af dette er, at nogle faglige mål vil blive behandlet flere gange i løbet af det samlede forløb. I tilrettelæggelsen af det samlede forløb kan det overvejes, hvordan der sikres en faglig progression i arbejdet med opfyldelsen af de faglige mål, herunder præcisering af operative delmål.

2.1. Faglige mål

Eleverne skal kunne

- *anvende og kombinere viden om økonomi og politik til at undersøge aktuelle samfundsmæssige problemstillinger og løsninger herpå*

Budskabet er her, at eleven motiveres til at følge med. Eleven bør være velorienteret om væsentlige begivenheder og udviklingstendenser. Heri ligger også et implicit krav om fx at læse aviser, se nyhedsudsendelser på tv m.v. og kunne forbinde begivenheder og tendenser med faglig viden. Det er umuligt at opstille en komplet facitliste over væsentlige begivenheder, men der bør planlægges tid til at beskæftige sig med aktuelle begivenheder - også begivenheder der ikke nødvendigvis kan knyttes til det tema, som holdet netop er i gang med. Samfundsfag beskæftiger sig også med løsninger på problemer. Disse indgår, således eleven kan redegøre for en eller flere løsninger på et problem.

Målet kan læses som et gennemgående mål, som vil have fokus i snart sagt alle lektioner og forløb, men undervisningsforløb bør tilstræbes planlagt med udgangspunkt i aktuelle begivenheder og udviklingstendenser.

- *forklare samfundsmæssige problemstillinger med anvendelse af begreber og generelle faglige sammenhænge*

Dette mål indebærer et krav om at eleverne kan anvende faglige begreber, hvilket dermed giver en bevidsthed om nytten af at have et fælles begrebsapparat, herunder at mange faglige begreber har en definition, som bidrager til præcision i diskussioner m.v. Faglige begreber vil være en del af indholdet i kernestoffet, men det er først ved aktiv anvendelse på et konkret materiale om aktuelle samfundsmæssige problemstillinger (det supplerende stof), at begreberne og de faglige sammenhænge bliver en del af elevens terminologi.

- *undersøge samspillet mellem teknologiske forandringer og samfundsmæssige forandringer*

Målet er medvirkende til, at samfundsfag bidrager til htx-profilen. Målet indebærer at eleverne i et

eller flere forløb får mulighed for at undersøge, hvorledes den teknologiske udvikling har medvirket til samfundsmæssige forandringer og omvendt. I dette samspil kan teknologi både løse og skabe samfundsmæssige problemer. Viden om økonomi, politik og sociologi kan klargøre eleverne til at undersøge samspillet, herunder økonomi som drivkraft for teknologisk udvikling, politik som regulering af udviklingen og forandringer af sociale strukturer som konsekvens af udviklingen. Eksempelvis kan nævnes et tema som: ”Energi og klimaproblemer”, hvor teknologisk udvikling og forandring kan undersøges som årsag til problemerne og løsning på disse. Det vil være oplagt at samarbejde med teknologi i et sådan forløb.

- *anvende viden om det politiske system i Danmark til at undersøge konkrete politiske beslutninger*

Eleverne skal kunne undersøge en aktuel politisk beslutning (fx af et lovforslag), dvs. opdele beslutningsprocessen i relevante faser, identificere centrale aktører og interesser og kunne komme med sandsynlige forklaringer på hvorfor beslutningen fik det indhold, som den nu fik. I arbejdet frem mod målet vil kernestoffet omhandlende politiske grundholdninger (fordelingspolitik, værdipolitik) og politiske beslutningsprocesser i et europæisk og globalt perspektiv normalt indgå. Som eksempler på politiske beslutninger vil det være naturligt også at inddrage kommunalpolitiske beslutninger.

- *påvise – ved hjælp af konkrete eksempler – de rammer, EU og globale forhold sætter for økonomiske og politiske handlemuligheder*

Det internationale aspekt kan på C-niveau ikke behandles udtømmende, men eleverne bør have en forståelse af, at EU og globale forhold både begrænser de danske handlemuligheder, men også giver muligheder for indflydelse. Eksemplerne skal være konkrete, således at Danmarks samspil med EU og det globale kommer til at fremstå tydeligt. Et område kan være globalisering: Hvilke muligheder og trusler giver globalisering for det danske velfærdssamfund? Eller man kan inddrage det økonomiske samarbejde i EU, og dette samarbejdes betydning for Danmarks handlemuligheder.

- *formulere fagligt funderede problemstillinger, opsøge og kritisk vurdere informationer og anvende forskelligartede materialetyper til at dokumentere faglige sammenhænge*

I undervisningen skal eleverne trænes i at opstille problemstillinger. Dette arbejde sker i samarbejde med teknologi og de naturvidenskabelige fag. Eleverne skal lære, at der er mange forskellige materialetyper f.eks. avisartikler, statistik, faglitteratur, klip fra elektroniske medier og viden hos individer. Eleverne lærer en kildekritisk tilgang til materialetyperne. Eleverne skal ved nedslag i forskelligartede materialetyper (tekst, tabel, diagram, tv-klip) kunne dokumentere faglige sammenhænge. Eleverne skal også kunne skelne mellem beskrivende og vurderende materiale, herunder materialernes anvendelsesmuligheder.

- *gennemføre projektarbejde og mindre empiriske undersøgelser*

Målet dækker at kunne udarbejde en problemformulering, som undersøges, og kunne indsamle data ved hjælp af empiriske undersøgelser. Undersøgelserne kan være kvalitative eller kvantitative, men også strukturerede observationer kan være en empirisk undersøgelse. Empiriske undersøgelser er væsentlige, da de kan anvendes i samspil med både naturvidenskabelige og teknologiske fag. Derfor bør eleverne prøve at gennemføre empiriske undersøgelser f.eks. kvalitative interviews eller kvanti-

tative undersøgelser. Eleverne skal kunne bearbejde data og sætte dem ind i en samfundsfaglig sammenhæng.

- *anvende fagets terminologi til skriftligt og mundtligt at formidle viden på fagets taksonomiske niveauer*

Dette mål udgør en vigtig kompetence til den mundtlige prøve, da der i *tilknytning til temaet stilles fokuserede underspørgsmål, der følger de taksonomiske niveauer*. Eleverne skal derfor i den daglige undervisning trænes i at kunne redegøre for/forklare, undersøge og diskutere en faglig problemstilling med anvendelse af faglige begreber.

- *argumentere for egne synspunkter på et fagligt grundlag, indgå i en faglig dialog og diskutere en faglig problemstilling*

En præcis faglighed i samfundsfag betyder, at eleven kan anvende begreber og viden til at understøtte egne synspunkter. Der bør i løbet af undervisningen arbejdes med argumentationsteknik, f.eks. kan dette ske i samarbejde med dansk. Eleverne skal kunne sætte egne holdninger i forhold til andres holdninger og forstå, at uenighed kan begrundes i f.eks. forskellige ideologiske udgangspunkter.

At kunne diskutere en faglig problemstilling og indgå i en faglig dialog udgør en vigtig kompetence til den mundtlige prøve.

2.2. Kernestof

Kernestoffet er det, eleverne skal vide. De enkelte obligatoriske områder i listen bør ikke opfattes isoleret. Hvert enkelt område vil typisk blive behandlet tematisk sammen med andre obligatoriske områder. Omtalen nedenfor må ikke opfattes som en udtømmende liste, men en anvisning på de muligheder, der ligger i de enkelte områder. Eksempelvis bør eleven kende begrebet økonomisk kredsløb og kunne give eksempler på, hvordan det kan udfoldes. Hvilke eksempler, der vælges, er op til læreren/holdet, herunder karakteren af det konkrete forløb.

Kernestoffet er:

Økonomi

- *det økonomiske kredsløb, økonomiske mål og økonomiske styringsinstrumenter*
- *økonomisk vækst, velfærd og teknologisk udvikling.*

Politik

- *politiske grundholdninger, herunder konservatisme, liberalisme og socialisme*
- *danske politiske beslutningsprocesser i et europæisk og globalt perspektiv, herunder demokrati og betydningen af retssystemet.*

Samfund og teknologi

- *sammenhænge mellem teknologisk og samfundsmæssig udvikling, herunder betydningen af den teknologiske udvikling for ændringer i sociale mønstre og strukturer.*

Metode

- *samfundsfaglige informationskanaler*
- *model-, tabel- og figurforståelse*
- *kvantitativ og kvalitativ metode.*

I det følgende vil de enkelte punkter kort blive kommenteret.

Det økonomiske kredsløb, økonomiske mål og økonomiske styringsinstrumenter omfatter det økonomiske kredsløb, de samfundsøkonomiske mål og økonomisk politik. Til at illustrere de økonomiske sammenhænge vil det være oplagt at anvende en simpel kredsløbsmodel med fokus på pengestrømme.

De økonomiske mål er de velkendte mål for en god økonomi. Især skal man her arbejde med at opstille målkonflikter og forskellige politiske prioriteringer. Det kan fx være målkonflikter mellem beskæftigelse og statens budgetunderskud, mellem økonomisk vækst og bæredygtig udvikling eller politiske prioriteringer mellem offentlig service, overførselsindkomster (fx efterløn), skat og brugerbetaling.

Økonomiske styringsinstrumenter omfatter økonomisk politik, men også eksempler på hhv. markedsstyring og politisk styring. Det centrale er her en indføring i, at fordelingen sker via markeds kræfterne og omfordelingen sker gennem den offentlige sektor. De to styringsprincipper markedsstyring og politisk styring vil normalt blive gennemgået i tilknytning til den offentlige sektor. Økonomisk politik kan f.eks. belyses med finanspolitiske indgreb og strukturpolitiske beslutninger.

Det kan være en god ide at tage afsæt i privatøkonomiske forhold til at illustrere betydningen af udviklingen i de makroøkonomiske størrelser for den enkelte husholdnings økonomi. Samspillet mellem privatøkonomi og samfundsøkonomi kan fx illustreres ud fra en families budget, og hvordan samfundsøkonomiske ændringer som økonomisk krise, prisfald på boliger og ændret skat påvirker familiens økonomi, og omvendt hvordan familiens privatøkonomiske beslutninger fx om at øge opsparingen eller optage lån til forbrug vil påvirke samfundsøkonomien.

Økonomisk vækst, velfærd og teknologisk udvikling indeholder, at eleven kender de vigtigste økonomiske størrelser og sammenhængene mellem dem. Sammenhængene kan være: At et højt BNP er en forudsætning for et højt velstandsniveau og høj beskæftigelse, at der skal være en arbejdsstyrke og teknologisk udvikling, som en forudsætning til at frembringe det høje BNP, teknologiudviklingens betydning for levevilkår og grøn vækst, og at den offentlige sektor bidrager til at skabe forudsætninger for en velfungerende privat sektor, uddannelse, forskning, sundhed og sociale foranstaltninger.

Politiske grundholdninger, herunder konservatisme, liberalisme og socialisme: Området dækker de politiske grundholdninger i Danmark, herunder de politiske partiers ideologiske grundlag. Væsentlige elementer i principprogrammer og politikker på udvalgte områder kan inddrages, således at partierne kan sammenlignes og placeres i forhold til hinanden. Eleverne skal kende hovedtrækkene i de tre politiske ideologier, herunder menneskesyn, holdninger til lighed, frihed, marked, stat og opfattelser af fællesskabets betydning. Også centrale ligheder og forskelle mellem ideologierne vil være en naturlig del af området. Ideologiernes betydning i den aktuelle politiske proces bør også indgå.

Politiske beslutningsprocesser i et globalt og europæisk perspektiv herunder demokrati og betydningen af retssystemet: Området dækker centrale aktører og deres placering i det politiske system. Politiske partier, Folketing, folketingsudvalg og regering bør indgå, mens inddragelsen af yderligere centrale aktører, f.eks. interesseorganisationer, græsrodsbevægelser og medier vil afhænge af den beslutningsproces, som er i fokus. Endvidere bør eleverne kende væsentlige kommunalpolitiske aktører. Det er vigtigt, at behandle de politiske beslutningsprocesser i et globalt og europæisk perspektiv, hvilket naturligt vil inddrage de politiske beslutningsprocesser i EU i det omfang, de er relevante for den nationale beslutningsproces. Herunder Danmark som global og europæisk aktør.

En forståelse af aktørernes placering og betydning i det politiske system fås bedst ved, at man arbejder med en konkret politisk beslutningsproces.

Området demokrati og herunder betydningen af retssystemet vil omfatte forskellige demokrati-begreber, herunder hvordan de kommer til udtryk i Danmark. Dvs. magtens tredeling, repræsentativt demokrati, parlamentarisme og direkte demokrati bør kendes, men også demokrati på forskellige niveauer. Et uafhængigt retssystem som en nødvendig forudsætning for demokrati inddrages, ligesom domstolens rolle i konfliktløsning er en del af området. I sammenhæng med demokratibegreberne bør eleverne også kende de grundlæggende menneskerettigheder.

Sammenhænge mellem teknologisk og samfundsmæssig udvikling, herunder betydningen af den teknologiske udvikling for ændringer i sociale mønstre og strukturer indeholder teknologiudviklingens betydning for de samfundsmæssige strukturer og beslutningsprocesser, herunder sammenhænge mellem økonomisk, politisk og teknologisk udvikling. Sammenhænge kan være informations-teknologiens betydning for kommunikation og massemedier, og teknologiens betydning for globalisering og arbejdsmarkedsudvikling, herunder ændringer i arbejdsmarkeds kvalifikationer og erhvervsstruktur.

Samfundsfaglige informationskanaler: Eleverne bør opnå kendskab til relevante samfundsfaglige informationskanaler, herunder hjemmesider og statistiske opslagsværker. I afsnit 3.3. om It vil der komme flere anvisninger på hvordan dette centrale punkt dækkes. I forløb hvor i der indgår selvstændigt elevarbejde med informationssøgning kan der med fordel inddrages kildekritisk metode.

Model-, tabel- og figurforståelse: Modeller, tabeller og figurer er vigtige redskaber til at opnå viden om faglige sammenhænge. Eleven bør derfor kunne forstå og redegøre for, hvad en model og figur er, herunder opfattelse af modellens forudsætninger. Eleven bør forstå, at en model er et velegnet værktøj til at forenkles og dermed præcisere faglige sammenhænge. En enkel model vil oftest på C-niveau være af kvalitativ karakter, d.v.s. sammenhængene ikke er kvantificeret. Tabeller og diagrammer er et centralt værktøj i samfundsfag, og det er en grundlæggende samfundsfaglig kompetence at kunne formidle indholdet i en tabel og i et diagram. En enkel tabel vil typisk indeholde to eller tre variable, f.eks. sammenhænge mellem øget BNP, energiforbrug og CO₂-udslip. At kunne formidle indholdet betyder, at eleven i et nogenlunde klart og præcist sprog kan se væsentlige sammenhænge i tabellen, herunder skelne mellem overordnede udviklingstræk og evt. undtagelser.

Eleverne bør kunne skelne mellem forskellige typer vækst samt forskellige diagramtyper. For at fremme elevens evne til at formidle indholdet i diagrammer bør eleven selv arbejde med at udarbejde diagrammer. Arbejdet med modeller, tabeller og diagrammer trænes ikke isoleret, men altid i tilknytning til konkrete forløb.

Kvantitativ og kvalitativ metode: Metodisk bidrager faget med redskaber til at gennemføre mindre empiriske undersøgelser. Kvantitativ metode omfatter indsamling og anvendelse af kvantitative data. Indsamlingen kan ske enten med brug af statistisk materiale, som eleven finder i et opslagsværk eller på nettet, eller ved en empirisk undersøgelse i form af en mindre spørgeskemaundersøgelse fx i lokalsamfundet eller blandt skolens elever. It kan med fordel inddrages til bearbejdning af kvantitative data. Kvalitativ metode omfatter brug af kvalitative data som fx interviews i avisartikler eller elevernes egne interviews fx om teknologiens betydning for udviklingen.

At metode selvstændigt optræder i kernestoffet må indebære, at det klart af undervisningsbeskrivelsen bør fremgå hvordan metodestoffet er dækket.

2.3. Supplerende stof

I læreplanen understreges flere forhold. For det første at begreber fra kernestoffet skal anvendes på det supplerende stof for at kunne opfylde de faglige mål. For det andet at aktualitetsdimensionen sikres ved hjælp af det supplerende stof, herunder aktuelle eksempler på konkrete samfundsmæssige problemer i forbindelse med teknologisk udvikling og økonomiske og politiske forhold som fx energiforbrug, økonomisk vækst og global opvarmning. For det tredje at det supplerende stof ikke kun er tekster og statistik, men også klip fra elektroniske medier fx klip fra nyhedsudsendelser, reportager eller debatprogrammer. Supplerende stof kan også være interviews, virksomhedsbesøg, billeder osv. Alle aktiviteter, som kan bidrage til at understøtte de faglige mål, vil være relevante.

3. Tilrettelæggelse

3.1. Didaktiske principper

Undervisningen tager udgangspunkt i elevernes forudsætning fra folkeskolen og kan påbegyndes med en screening med henblik på at afdække elevernes viden og analytiske niveau. Undervisningen bidrager til elevernes overgang fra at være folkeskoleelever til at være gymnasieelever og understøtter, at eleverne udvikler selvstændighed, samarbejdsevne og evne til informationsøgning og -håndtering.

Faget giver gode muligheder for at benytte elevernes interesse for og viden om aktuelle samfundsforhold som udgangspunkt for undervisningen og på den måde fremme elevernes engagement i og indflydelse på undervisningen.

Undervisningen tilrettelægges tematisk dvs. aktuelle problemstillinger og de faglige mål skal være i centrum når undervisningen planlægges, og fagets kernestof inddrages i sammenhæng dvs. når det er relevant for de problemstillinger der behandles i det aktuelle tema. Ved et tema forstås en sammenstilling af to eller flere samfundsfaglige emner, hvoraf der kan udledes samfundsfaglige problemstillinger som fx: Velfærdssamfundet og forsørgerbyrden.

Helhedssynet i faget fremmes vha. tematiseringen. Eksempelvis kan der tages udgangspunkt i aktuelle politiske beslutninger evt. med fokus på konkrete prioriteringsproblemer lokalt eller nationalt. Dette giver mulighed for at se faglige sammenhænge ved inddragelse af flere faglige mål og en bred vifte af kernestof. I praksis vil det betyde, at faglige begreber og metoder fra flere områder i kernestoffet inddrages med fokus på konkrete problemstillinger, og der fokuseres på kernestoffet som 'værktøj' til at håndtere samfundsfaglige problemstillinger.

Således kan det med 3-5 temaer være muligt at opfylde indholdet i kernestoffet. Eksempelvis vil et tema om kriminalitet og straf kunne indeholde både identitet, levevilkår, politiske beslutninger, partier/ideologier, og retssystemet. Et tema kan dog også være mere snævert og fortrinsvis inddrage eller vægte relativt få områder fra kernestoffet, men ethvert tema bør indeholde mere end nogle få områder fra kernestoffet. Temaer bør vælges med udgangspunkt i elevernes undren og nysgerrighed om aktuelle problemstillinger i samfundet. Der bør altid være mulighed for at tage helt aktuelle spørgsmål op og på denne måde give forståelse for og indsigt i fagets dynamik og potentiale i undersøgelsen og forklaringen af samfundsfaglige problemstillinger. Elevindflydelsen og elevens fokus på aktualitet kan fremmes ved brug af f.eks. skrivepædagogiske værktøjer, som kan anvendes før og under struktureringen af forløbet.

Der bør altid være mulighed for at tage helt aktuelle spørgsmål op og på denne måde give forståelse for og indsigt i fagets dynamik og potentiale i undersøgelsen og forklaringen af samfundsfaglige problemstillinger.

I tilrettelæggelsen af undervisningen bør det induktive princip normalt være udgangspunktet. Det er derfor vigtigt, at der i behandlingen af stoffet lægges et helhedssyn på de samfundsfaglige problemstillinger, men at det gøres med respekt for de enkelte områder i kernestoffet, så eleven også får kendskab til fagets forskellige dele og samspil mellem disse i behandlingen af konkrete problemstillinger. Det afgørende er, at det teoretiske stof kommer i anvendelse.

Faget bør som hovedregel behandles induktivt på c-niveau. Hvis undervisningen har en deduktiv tilgang til behandlingen af det faglige stof, bør det efterfølgende anvendes på konkrete og aktuelle eksempler. Sjældent vil deduktivt eller induktivt tilrettelagte forløb optræde i ren form. I samfundsfag vil de to former normalt blandes, således at eleverne i det samme undervisningsforløb vil opleve både at gå fra det generelle stof til eksemplerne og modsat.

Det er vigtigt at give den enkelte elev mulighed for på et fagligt grundlag at fremføre egne synspunkter og argumenter og vurdere egne og andres synspunkter. Det er endvidere vigtigt, at der lægges vægt på træning af elevens evne til at formulere samfundsfaglige spørgsmål, at forstå og formidle modeller, tabeller og diagrammer. Dette kan fremmes ved mindre skriftlige øvelser i klasserummet, hvor der med progression kan fokuseres på et eller flere af ovenstående elementer, fx stille spørgsmål med udgangspunkt i informationer fra en tabel, forklare en model, disponere et oplæg osv.

Eksempler på forløb placeres på <http://www.emu.dk/gym/htx/sa/index.html>

3.2. Arbejdsformer

Arbejdsformer tilrettelægges, så de er afvekslende og elevaktiverende. Eleverne præsenteres for et varieret udbud af lærer- og elevstyret undervisning i klasserummet og i grupper i forbindelse med træning af færdigheder. Det skal understreges, at arbejdsformerne bør være tilpasset det faglige stof.

Det faglige stof bør give anledning til, at eleverne kan identificere, dokumentere, formidle og debattere faglige sammenhænge og synspunkter, så det støtter elevernes mundtlige færdigheder. Det kan i denne sammenhæng være relevant, at benytte arbejdsformer som fx rollespil. For at fremme elevernes aktivitet, ansvarlighed og samarbejdskompetence kan man variere undervisningen med anvendelse af strukturer fra Cooperative Learning.

Samfundsfag er et aktuelt fag, og det omgivende samfund bør inddrages i undervisningen, hvor det er relevant for temaet. Udadrettede aktiviteter kan inddrages i form af gæstelærere, virksomheds-, organisations- eller institutionsbesøg. Det kan også være mindre empiriske undersøgelser i form af interviews eller spørgeskemaer fortrinsvis i lokalsamfundet.

Der skal gennemføres mindst et projektarbejde i samarbejde med teknologi, hvor samspillet mellem den teknologiske udvikling og den samfundsmæssige udvikling behandles. Se nærmere under punkt 3.3. Samspil med andre fag.

I samarbejdet med andre fag om skriftlighed bidrager samfundsfag med faglig formidling på fagets taksonomiske niveauer og dermed anvendelse af begreber, empiri og metode i et præcist og nuanceret sprog. Der er i samfundsfag desuden en bred vifte af skrivepædagogiske værktøjer, som kan anvendes i elevernes læringsproces. Det gælder fx mind-map, hurtigskrivning, minilex, logbog, notatskrivning og mødereferat/reportager. Eleverne skal ikke kun ”lære for at skrive”, men også ”skrive for at lære” i form af tænkeskrivning, hvor eleven fx først ”skriver løs” og derefter stiller spørgsmål til eller på anden måde bearbejder det skrevne.

3.3. It

Brug af it i samfundsfag er ikke et mål i sig selv. It anvendes til at støtte og supplere de faglige mål og den pædagogiske proces.

For det første kan it anvendes til *informationssøgning*. Dels bør eleverne kende relevante hjemmesider/portaler i forbindelse med de enkelte forløb. Fx vil det være oplagt at anvende Folketingets hjemmeside i forbindelse med en gennemgang af en konkret lovgivningsproces. Den lokale kommunes hjemmeside er et oplagt udgangspunkt, hvis der arbejdes med kommunalpolitiske forhold. Også DR's hjemmeside og Danmarks Statistiks statistikbank kan være et godt afsæt i flere forløb. Eleverne bør i forbindelse med selvstændigt arbejde lære at anvende målrettede, avancerede søgninger til at finde materiale fx på Infomedia og Google. I forbindelse med informationssøgning kan eleverne udstyres med kildekritiske redskaber (eksempelvis: kan hjemmesidens afsender identificeres? hvilken interesse har afsenderen i et bestemt indhold? osv.). Til at illustrere nødvendigheden af kildekritik kan hjemmesider med et snævert propagandistisk sigte indgå.

For det andet kan it anvendes til *informationsbearbejdning*, dvs. informationer bearbejdes, således at der genereres ny viden, nye sammenhænge, overblik og struktur.

Regneark kan anvendes til talbehandling (beregninger, diagrammer). Informationsbearbejdning vedrører dog ikke udelukkende tal. Også tekster kan bearbejdes og sammenstilles. Fx kan dele af politiske partiers principprogrammer sammenstilles punkt for punkt og dermed give bedre muligheder for en egentlig sammenligning. Overblik kan etableres ved at anvende punktopstillinger eller skemaer i tekstbehandling, herunder hensigtsmæssige opdelinger i hovedpunkter. Struktur og overblik forudsætter og bidrager til faglig indsigt.

Informationsbearbejdning hænger sammen med *formidling/vidensdeling*. I mange sammenhænge vil informationsbearbejdning kun give mening, hvis resultatet af bearbejdningen skal formidles til andre. Og heri vil næsten altid indgå en eller anden form for skriftlighed. Eleven trænes i at anvende et præsentationsprogram til at formidle resultatet af et arbejde.

3.4. Samspil med andre fag

Udgangspunktet for et samspil er, at hvert fag bidrager med sin teori/begreber og metode til belysning af et tema eller en konkret problemstilling. Fagene bør støtte hinanden, så eleverne både får en sammenhængende forståelse af et tema og en forståelse af fagenes specifikke teori og metode. Samspil mellem fagene skal styrke hinanden og ikke være på bekostning af hinanden. Samspillet skal dække dele af fagenes kernestof eller supplerende stof og bidrage til at opfylde faglige mål, således at det kan inddrages til mundtlig eksamen.

Samfundsfag bidrager med samfundsvidenskabelig teori/begreber og metode til en sammenhængende forståelse af aktuelle samfundsmæssige problemstillinger. Teoretisk bidrager samfundsfag

med samfundsfaglige begreber, sammenhænge og enkle modeller. Metodisk bidrager faget med krav om dokumentation ud fra tekster, tabeller og diagrammer og med kvantitativ og kvalitativ metode til at gennemføre mindre empiriske undersøgelser.

Samfundsfag indgår i studieområdet, således at der i et projekt skal samarbejdes med teknologi. Projektet kan med fordel placeres i slutningen af grundforløbet. Det kan være hensigtsmæssigt, at læreren klart afgrænser problemformuleringen og problemstillinger til et antal områder eller et fælles tema i klassen. Derved sikres, at alle elever kan anvende et fælles gennemgået kernestof eller supplerende stof, som de er hjulpet til en forståelse af. Der bør foreligge en klar beskrivelse af kravene til produktet, som samler op på projektarbejdet. Produktet kan være en skriftlig rapport eller en mundtlig præsentation med præsentationsprogram og indgår som supplement til en teknologirapport. Produktet skal være tydelig samfundsfagligt, hvilket vil sige, at eleven anvender samfundsfaglige begreber og metode i en undersøgelse af problemstillingerne. Det kan være i form af en mindre empirisk undersøgelse med brug af kvantitativ eller kvalitativ metode eller bearbejdning og formidling af andet samfundsfagligt materiale. Relevante begreber kan fx være begreber om teknologisk udvikling, økonomiske styringsinstrumenter og politiske aktører.

På www.emu.dk er vist eksempler på temaer med samfundsfag i frugtbart samspil med andre fag. Der er angivet forslag til, hvordan de involverede fag kan anvende kernestof eller supplerende stof til at øge forståelsen af det fælles tema.

4. Evaluering

4.1. Løbende evaluering

Eleverne bør allerede tidligt i deres gymnasieforløb blive bevidste om, hvad der kræves af indsats for at opnå et givet udbytte. De skal mindst én gang i hvert semester have klare tilbagemeldinger på deres faglige standpunkt og udviklingen heri, ligesom de bør vejledes målrettet og præcist i, hvorledes dette kan forbedres. Evaluering indeholder desuden, at eleverne evaluerer undervisningen skriftligt efterfulgt af en klassesamtale om resultatet af evalueringen.

Mindst hvert semester skal der ske en evaluering af elevens arbejdsindsats, aktive deltagelse og engagement i undervisningen og eleven skal reflektere over sin faglige udvikling. Denne evaluering kan foregå som en samtale med den enkelte elev, og samtalen kan kvalificeres, hvis der tages udgangspunkt i et samtaleark, som eleven har forberedt. Eleven noterer sig hovedpunkter fra samtalen.

Til evaluering af elevens faglige standpunkt og udviklingen heri er interne prøver et naturligt hjælpemiddel, og derudover bør der benyttes et bredt spektrum af evalueringsredskaber: Spørgeskemaer, hurtigskrivning, samtaler mellem grupper af elever mv., og der bør foregå en samtale i klassen om evaluering og formålet hermed, ligesom evalueringens resultat bør være genstand for samtale, fordi dette er med til 1) at højne elevernes bevidsthed om læring, 2) højne elevernes bevidsthed om, at de er en del af et fællesskab og 3) legitimere de justeringer, der følger af evalueringen af undervisningen.

Interne prøver bibringer eleven en klar opfattelse af sit niveau. Prøverne kan udformes på mange forskellige måder, og de kan varieres mht. anvendelse af hjælpemidler. Simple vidensspørgsmål i dagens lektie kan anvendes til, at eleven konfronteres med sit udbytte af lektielæsning, og tilsvarende prøver i et mindre forløb kan på samme måde tydeliggøre både for lærer og elever, hvad udbyttet

af forløbet har været. Elevernes individuelle kunnen på højere taksonomiske niveauer kan også undersøges med korte tænke- og skriveopgaver, der skrives i klassen, og som rettes og evalueres af læreren.

Evalueringen kan dreje sig om bestemte læringslementer som forberedelse, notatteknik i forbindelse med forberedelse og forskellige undervisningsformer. Elevernes bevidsthed om forskellige læringsstrategier kan højnes ved, at der argumenteres for og reflekteres over valg af arbejdsformer. I undervisningen indgår samtaler om, hvorledes læring af det pågældende stofområde sker med størst muligt udbytte.

Evalueringen af undervisningen kan ske i form af spørgeskemaer med åbne og lukkede spørgsmål, der kan afleveres med navn eller anonymt, i form af klassesamtale og i form af prøver. Spørgeskemaer, der evaluerer undervisningen, kan indeholde en række elementer. Hvad synes eleverne er godt (= fremmer læringen) og mindre godt (= hæmmer læringen) i forbindelse med undervisningen? Heri kan indgå lektiemængde, sværhedsgrad af lektierne, materialet, egen indsats, tavlebrug, variation i undervisningen, forskellige arbejdsformer, lærerens formidling og tilrettelæggelse, den afsatte tid til forskellige emner og arbejdsformer, forholdet til kammeraterne, forholdet til læreren, og om der er mulighed for at den enkelte kan demonstrere, hvad vedkommende kan. I forbindelse med evaluering tilbyder mange conferencesystemer evalueringsmoduler, som gør det meget nemt og hurtigt at udarbejde spørgeskemaer og efterbearbejde disse. Det er vigtigt, at der følges op på elevernes besvarelse af spørgeskemaerne på klassen. Dette kan fx ske ved, at der udarbejdes en oversigt over deres svar, som fremlægges. Konsekvenser af besvarelserne kan således blive diskuteret på klassen, og der kan komme fokus på den samlede evaluering. Evalueringen indarbejdes i de følgende undervisningsforløb.

4.2. Prøveform

Der afholdes en mundtlig prøve på grundlag af et prøvemateriale med et kendt tema og et ukendt bilagsmateriale med forskellige materialetyper af et omfang på to til tre normalsider a 1300 bogstaver. Ved anvendelse af elektronisk mediemateriale som en del af bilagsmaterialet svarer fire til syv minutters afspilning til én normalside. I tilknytning til temaet stilles fokuserede underspørgsmål, der følger de taksonomiske niveauer. Et prøvemateriales tema er kendt af eksaminanderne, idet det er identisk med et forløbs tema. Et prøvemateriale må højst anvendes ved tre eksaminationer. Eksaminationstiden er ca. 24 minutter pr. eksaminand. Der gives ca. 48 minutters forberedelsestid. Eksaminationen former sig som en faglig samtale mellem eksaminand og eksaminator.

Eksamensgrundlaget: Undervisningsbeskrivelsen

Eksamensgrundlaget er undervisningsbeskrivelsen med 3-5 forløb. For hvert forløb angives tema, faglige mål, kernestof og supplerende stof.

Htx-bekendtgørelsen § 114: *Lærerteamet og læreren skal ved udarbejdelsen af undervisningsbeskrivelsen benytte den af Undervisningsministeriet udarbejdede skabelon i det af ministeriet fastsatte format.* Skabelonen ligger på

<http://www.uvm.dk/Uddannelse/Gymnasiale%20uddannelser/Proever%20og%20eksamen/Undervisningsbeskrivelser.aspx>

Her fremgår det, at læreren skal skrive indhold, omfang, særlige fokuspunkter og arbejdsformer i undervisningsbeskrivelsen, og at det skal ske i en sådan detaljeringsgrad, at censor kan opfylde sin tilsynsforpligtelse ifølge Eksamenbekendtgørelsens § 29 om, at *censor skal påse, at prøverne er i overensstemmelse med målene og øvrige krav i reglerne om de pågældende fag.* Skabelonens ”Særlige fokuspunkter” omfatter ”Kompetencer, læreplanens mål, progression”. Undervisningsbe-

skrivelsen skal derfor for hvert forløb indeholde de vigtigste faglige mål, der har været fokus på i forløbet, og som eleverne skal kunne til eksamen. Hvis man bruger et administrationsprogram som fx lectio, skal de vigtigste faglige mål skrives i et notefelt eller lignende for det enkelte forløb. De faglige mål kan evt. skrives i en form, som er mere forståelig for eleverne, men dog genkendelig for censor. Censor skal kunne læse, hvordan de faglige mål er opfyldt.

Prøvematerialer

Et prøvemateriale består af et kendt tema/overskrift, som er identisk med tema/overskrift på et forløb, fokuserede underspørgsmål, der følger de taksonomiske niveauer, og *et ukendt bilagsmateriale med forskellige materialetyper.*

Det ukendte bilagsmateriale Hvert prøvemateriale skal således bestå af forskellige materialetyper (tekst og statistik samt evt. klip fra elektroniske medier) og vil som hovedregel være aktuelt materiale af forskellig karakter svarende til det, der er blevet behandlet i undervisningen. Bilagsmaterialet er på 2-3 normalsider a 1300 bogstaver. Omregning af tabeller, diagrammer m.v. til normalsider foregår ved et skøn. Ved opgørelse af tekst og tabeller kan man bruge en elektronisk optælling af alle tegn uden mellemrum. Hvis der indgår elektronisk mediemateriale i bilagsmaterialet, skal det udleveres til eleverne. Der må således ikke indgå links i bilagsmaterialet, da links kan være ude af drift i perioder. Prøvematerialet kan foreligge elektronisk.

De fokuserede underspørgsmål, der følger de taksonomiske niveauer, vil normalt være parallelle til spørgsmål udarbejdet og behandlet i undervisningen. Der stilles typisk tre underspørgsmål, som alle har et klart fagligt fokus, således at eleven kan læse bilagsmaterialet med et givent formål. Spørgsmålene skal stilles på en sådan måde, at både bilagsmateriale og relevante dele af kernestof og evt. også supplerende stof kan inddrages, og så eksaminanden får mulighed for at demonstrere opfyldelse af faglige mål. Prøvematerialet skal give eksaminanden mulighed for at demonstrere argumentationsevne og forståelse og anvendelse af samfundsfaglige begreber og metode.

Ifølge Eksamensbekendtgørelsen § 12 stk. 4 skal antallet af trækningsmuligheder overstige antallet af eksaminander med mindst 3. Alle trækningsmuligheder skal fremlægges ved prøvens start. Prøvematerialerne skal tilsammen dække alle de faglige mål og de 3-5 temaer, som er gennemgået i undervisningen. Til et tema/forløb kan der udarbejdes forskellige prøvematerialer: Overskriften er den samme, men spørgsmål og/eller bilag er forskellige. Et prøvemateriale må højst anvendes ved tre eksaminationer.

Eksempler: Et hold er på 27 elever. Der skal være mindst 30 trækningsmuligheder, som fremlægges ved prøvens start. Eksaminator udarbejder 2 forskellige prøvematerialer til hver af undervisningsbeskrivelsens 5 forløb, dvs. 10 forskellige prøvematerialer, som dækker alle de faglige mål. De 10 prøvematerialer anvendes 3 gange, og der er således 30 trækningsmuligheder.

Et hold er på 17 elever. Der skal være mindst 20 trækningsmuligheder, som fremlægges ved prøvens start. Eksaminator udarbejder 2 forskellige prøvematerialer til hver af undervisningsbeskrivelsens 5 forløb, dvs. 10 forskellige prøvematerialer, som dækker alle de faglige mål. De 10 prøvematerialer anvendes 2 gange, og der er således 20 trækningsmuligheder.

Et hold er på 7 elever. Der skal være mindst 10 trækningsmuligheder, som fremlægges ved prøvens start. Eksaminator udarbejder 2 forskellige prøvematerialer til hver af undervisningsbeskrivelsens 5 forløb, dvs. 10 forskellige prøvematerialer, som dækker alle de faglige mål.

Selv om det er tilladt at lade prøvematerialer gå igen, er eksaminator særdeles velkommen til kun at anvende prøvematerialerne to gange eller til slet ikke at lade prøvematerialer gå igen. Dette skal ses på baggrund af, at et prøvemateriale kan gå igen fra dag til dag på det enkelte hold. Til et hold på 27 elever udarbejdes fx 15 forskellige prøvematerialer, som hver anvendes 2 gange, og til et hold på 17 elever udarbejdes 20 forskellige prøvematerialer. Man kan også foretage større eller mindre variationer i spørgsmålsformuleringen eller i bilagene, således at de prøvematerialer, der går igen, ikke er helt identiske. Eksaminator og skole vælger inden for de givne rammer at tilrettelægge eksamen på den bedste måde.

Hvis man lader prøvematerialer gå igen på C-niveau, anbefales det, at man først lader eksaminanderne få mulighed for at få deres prøvemateriale ud fra eksamenslokalet, efter at prøven for hele holdet er slut. Desuden anbefales det, at man ikke oplyser eksaminanderne om, hvorvidt man lader prøvematerialer gå igen.

Ifølge Eksamensbekendtgørelsen § 12 skal prøvematerialerne sendes til censor mindst 5 hverdage før prøvens afholdelse, medmindre særlige forhold er til hinder herfor.

Eksempler på prøvemateriale med fokuserede underspørgsmål på de taksonomiske niveauer:

Tema: Velfærdssamfundet og forsørgerbyrden

1. Redegør for de tre velfærdsmodeller, og hvilke ideologier de er udtryk for.
2. Undersøg det danske velfærdssamfunds problemer ifølge bilag A og B og tabellerne i bilag C.
3. Diskuter hvilke konsekvenser reformer om efterløn, dagpenge og øget brugerbetaling vil have for velfærden i Danmark.

Tema: Velfærdssamfundet og forsørgerbyrden

1. Redegør for det danske velfærdssamfunds problemer ifølge bilag A og B og tabellerne i bilag C.
2. Sammenlign de tre velfærdsmodeller, og undersøg om den universelle velfærdsmodel er under pres i Danmark.
3. Diskuter hvilke konsekvenser reformer om efterløn, dagpenge og øget brugerbetaling vil have for velfærden i Danmark.

Som det ses af eksemplerne kan der enten tages udgangspunkt i kernestof eller i bilagsmaterialet.

Censors opgave

Censors opgave er, at *medvirke til og påse, at prøverne gennemføres i overensstemmelse med de gældende regler* (Eksamensbekendtgørelsen § 29). Censor skal studere undervisningsbeskrivelsen som grundlaget for prøven og skal *medvirke til og påse, at det tilsendte prøvemateriale er i overensstemmelse med gældende regler*. Det anbefales, at der er en dialog mellem censor og eksaminator inden prøven. Censor skal bl.a. sikre sig, at prøvematerialerne tilsammen dækker alle de faglige mål, og hvis det ikke er tilfældet, skal censor bede om, at der suppleres med et eller flere prøvematerialer, ændres i underspørgsmål eller tilføjes bilagsmateriale (fx talmateriale), således at eleverne kan demonstrere opfyldelse af alle de faglige mål. Hvis bilagsmaterialet ikke holder sig inden for 2-3 normalsider a 1300 bogstaver, skal censor bede eksaminator om at ændre bilagsmængden. Dialogen fører frem til, at censor og eksaminator bliver enige om prøvematerialernes indhold.

Det er op til censor at påse, at undervisningsbeskrivelsen er i overensstemmelse med læreplanen.

Censor må anlægge en helhedsvurdering af det faglige niveau.

I tilfælde af alvorlige fejl og mangler i undervisningsbeskrivelsen eller i prøvens gennemførelse, skal censor skrive en indberetning til eksamensskolen.

Trækning, forberedelse, eksamination og træning

Eksaminator og censor eller skolens ledelse skal være til stede, når der trækkes.

Eksaminanden må under prøven både i forberedelseslokalet og i eksamenslokalet medbringe alle hjælpemidler, herunder alt materiale og pc (Eksamensbekendtgørelsen § 15), men må ikke kommunikere med omverden.

Eksaminationen skal forme sig som en faglig samtale mellem eksaminand og eksaminator, hvor eksaminanden begynder med at fremlægge sin besvarelse. Censor kan stille uddybende spørgsmål til eksaminanden.

Eleverne skal i undervisningen være præsenteret for eksempler på prøvematerialer, og man bør have trænet den mundtlige prøve som en del af undervisningen. Eleverne skal være grundigt instrueret i, hvordan de forholder sig ved den mundtlige prøve, hvorledes kernestof og bilag skal inddrages og hvilke faktorer, der spiller en rolle for bedømmelsen.

4.3. Bedømmelseskriterier

Bedømmelsen er en vurdering af, i hvilket omfang eksaminandens præstation lever op til de faglige mål, som de er angivet i pkt. 2.1.

Der gives én karakter ud fra en helhedsbedømmelse af eksaminandens mundtlige præstation.

Bedømmelsesgrundlaget er således opfyldelsen af de faglige mål. Det er derfor vigtigt at eksaminationen giver eksaminanden mulighed for at vise i hvor høj grad han/hun opfylder disse mål. Der er tale om en helhedsbedømmelse af den mundtlige præstation. Nedenfor er anført en beskrivelse af karaktererne 12, 7 og 2.

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
12	Fremragende præstation, der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler	Under sikker anvendelse af samfundsfaglige metodiske færdigheder redegøres der systematisk for faglige sammenhænge i bilag, samfundsfaglige begreber anvendes meget sikkert, og relevante eksempler inddrages som dokumentation. Eleven argumenterer fagligt sammenhængende og uddyber i dialog centrale samfundsfaglige sammenhænge og svarer på supplerende spørgsmål med kun få uvæsentlige mangler.
7	God præstation, der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del mangler	Under anvendelse af samfundsfaglige metodiske færdigheder redegøres der nogenlunde systematisk for faglige sammenhænge i bilag, nogle samfundsfaglige begreber anvendes og eksempler inddrages. Sammenhængen i den faglige argumentation er nogle steder mindre tydelig, men væsentlige samfundsfaglige sammenhænge kan uddybes i dialog og eleven svarer på nogle supplerende spørgsmål.
2	Tilstrækkelig præstation, der demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse af fagets mål	Der redegøres for enkelte centrale faglige sammenhænge i bilag, og der anvendes metodiske færdigheder med nogen usikkerhed. Enkelte samfundsfaglige begreber anvendes på et minimalt acceptabelt niveau og enkelte eksempler inddrages. Argumentationen er på flere

		punkter usammenhængende, ligesom flere supplerende spørgsmål ikke kan besvares.
--	--	---